

LISBET OCH
SAMBA-
KUNGEN

Livets HÄRDA skola

EMMA KARINSDOTTER
AGNES JAKOBSSON

LÄRARHANDLEDNING

AV
ANNE-MARIE KÖRLING

BONNIER
CARLSEN

Livets **HÄRDA** skola

**EMMA KARINSDOTTER
AGNES JAKOBSSON**

LÄRARHANDLEDNING

AV
ANNE-MARIE KÖRLING

**BONNIER
CARLSEN**

Kreativitet, kunskap och hopp

Eleven, årskurs fyra, skrev och skrev. Jag frågade:

- Du skriver. Berätta?
- Jag måste släppa ut lite fantasi.

Eleven fortsatte att skriva.

Detta är lärarhandledningen till *Livets hårda skola* av författaren Emma Karinsdotter och illustratören Agnes Jakobsson. Bakstexten anger tonen:

- Går det att behålla fantasi – fastän man börjar skolan?

Jag ställde samma fråga som boken ställer till mina första föräldrar under ett föräldramöte. Som vore det en konflikt mellan att lära sig och att få fantisera. Synpunkterna gick isär trots att de inte behöver göra det. Fakta ställdes mot fantasin. Fantasin fick inte störa. Kunskaperna måste in. Det är en viss ordning i att lära sig. I de övergripande målen för skolan går det att läsa om att både kunna språket och att kunna lösa problem. Kreativitet handlar om problemlösning. Problemlösning kräver också kunskaper. Men hur kunskaperna ska användas handlar om att tänka kreativt.

Eleven i årskurs fyra skriver så att pennan glöder. Det är fantasin som gör att han skriver. Det är fantasin han behöver släppa ut. Att han kan göra det i skolan handlar om att han fått lära sig att både skriva och läsa och så pass mycket att han nu vill skriva själv och låta fantasin få utrymme.

Fantasin är också att tänka tvärtom eller upptäcka en spegelvärld som den när man är en Alice och hoppar ner i ett kaninhål. "Fantasin är viktig", sa Albert Einstein. Om inte Albert Einstein fantiserat hade han inte vågat sig ifrån det faktiska för

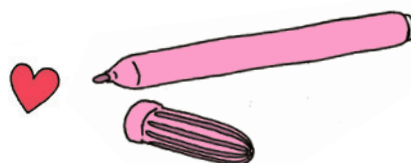
att också upptäcka det vi ännu inte visste eller kunde. För att fantisera behöver vi faktiskt också kunskaper men framförallt behöver vi upptäcka världen genom att fråga och återigen fråga:

- Varför har man bråttom?
- Varför är molnen fluffiga när man börjar skolan?
- Vad tänker en katt på?

INNEHÅLL i LÄRARHANDLEDNINGEN – Ett kreativt möte med högläsningens innehåll

- Bokmötet: Samtal/bildpromenad/känslor/vad ser vi
- Överblick/delaktighet: Kapitelpresentation
- Ordförrådet: Bekanta oss med författarens ordförråd
- Fraser/betydelser: Livets hårda skola/fredspipa
- Skriva: Låna en av författarens meningar och skriv tre egna
- Skillnader/likheter: Jämför två lärare och två klassrum
- Fråga/svar: Att svara på frågorna i Livets hårda skola
- Illustrationerna: Orden som beskriver, vad vet vi och vad tror vi att vi vet?

Bokmötet

Samtal/bildpromenad/ känslor/vad ser vi

Innan vi får se boken, låt eleverna rita en bild som förklarar titeln: Livets hårda skola.

Vad tror och tänker de om vad som menas?

Jag brukar ha moment av kortritande. Det passar inte alla elever men momentets syfte är att rita en förklaring. Den kan sedan användas för att fyllas på och göras till en riktig illustration. Syftet med den lilla bilden (jag använder A5-papper) är att sedan berätta för klassen hur man tänker kring begreppet Livets hårda skola.

Boken presenteras

Boken kan med fördel komma med rektorn. Be er rektor komma med boken och berätta en historia om att ...

... en Sambakung kom på besök och utan att knacka klev in i rektors rum. Rektorn som hade ett möte med kommunen fick avbryta det eftersom Sambakungen pratade en aning för högt och hon tappade också ut några geléhallon på golvet. Ja, nu hade rektorn lovat att överlämna den här boken till just den här klassen. Geléhallonerna hade rektorn ätit upp i smyg. Godis är inte tillåtet på skolan. Men men. Varsågoda kära elever. Den här boken ska högläsas av er underbara lärare.

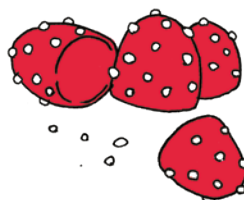
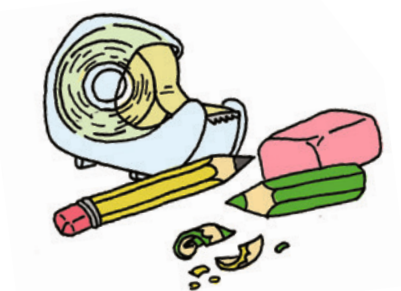
Att upptäcka boken

Detta moment handlar om att väcka intresse för boken. Här studerar vi omslaget och lyssnar till baksidestexten.

Omslaget är det direkta anslaget till berättelsen i text och bild. I centrum för illustrationen är Sambakungen. Barnen vänder sig mot henne. Det gör henne till ett centrum. Vad händer på bilden? Hur vet vi att det ska vara tyst? Varför ska de vara tysta? Bokstäverna i "hårda" är skapade av tegel. På vilka andra sätt skulle man kunna illustrera ordet "hårda"? Vilken textdel har illustratören Agnes Jakobsson valt att illustrera? Att ställa denna form av frågor handlar om att använda fantasin, vara uppmärksam på samspelet med omslag och texten i boken samt ge alternativ och kreativt fundera hur man själv skulle synliggöra ordet "hårda" i bild.

Försättsbladen är viktiga att visa fram. Försättsbladen i Livets hårda skola är innehållsrika. Låt eleverna titta noga på dem och låt dem berätta om allt de ser. Som lärare modellerar hur man kan studera försättsbladet:

- Jag ser stjärnor på glasögonen. (detaljer)
- Jag ser 22 geléhallon. (räknet)
- Jag ser färgerna grön, grå och gul. (färger)
- Jag ser en blyertspenna med rött sudd.

Överblick/delaktighet

Kapitelpresentation

*I samma anda som i Livets hårda skola
måste vi få leka*

INNEHÅLL

Ny i Päröns skolan ...	7
Preeeiiiis huuur duuu viiiill ...	16
Ljudet av ett K som flyger iväg ...	23
Sambaungen ...	31
Nästan som vanligt ...	44
Dum söndag ...	58
Majlis överraskning ...	70
En bultande bokhylla ...	85
Abraka-vad? ...	92
LHS ...	99
Sambawamba ...	112
Farmors två raringar ...	126
Sjötugg ...	137
Bara Lisbet ...	149
Skum fredag ...	157
Överlevnad enligt LHS ...	168
Zombietanter i apelsinlandet ...	182
Ingen där ...	190
Friluftsdagen ...	203
Hajar du? ...	216
Äschsoppa och pangkakor ...	227
En mjuk lektion i en hård skola ...	242
Äschsoppa och Pangkakor, recept ...	252

Vilket kapitel vill du tjuvläsa?

Reta gärna upp fantasin och lusten att läsa eller lyssna genom att studera bokens kapitel. Ge eleverna kapitelsidorna att studera och samtala om. Gärna två och två. Vilka kapitel är de överens om och vilka kapitel delar de olika uppfattningar om. Det gör att vi får resonera och förklara. Det fina är att man får läsa i förväg. Tjuvläsa!

Undervisningen som belyser kapitlen kan innehålla följande frågor:

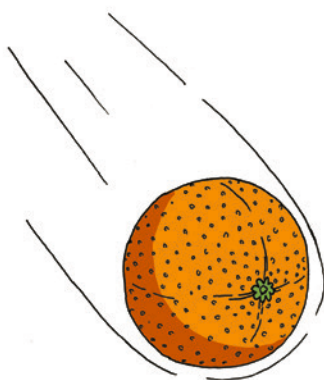
- Vilka kapitel innehåller namn?
- Vilka kapitel innehåller en veckodag?
- Vilka kapitel innehåller versaler?
- Vilka kapitel innehåller frukter?
- Vilka kapitel börjar med bokstaven Ö?
- Vilka kapitel innehåller frågetecknen?
- Vilka kapitel innehåller ordet ”skola”?

Låt eleverna klura på frågor och ge dem möjlighet att tänka kreativt. När eleverna ställer frågor eller upptäcker kopplingar – gör en lista av elevernas frågor och låt de andra upptäcka och hitta svar i kapitelregistret. En av mina elever skapade följande fråga:

- Hur många kapitel har använt bokstaven ”a” fyra gånger?

Att skapa frågor och att hitta på frågor handlar om att också upptäcka vad som står men göra något annat av det man utgår ifrån. Då får eleverna tänka och utveckla kreativitet.

Ordförrådet

Bekanta oss med författarens ordförråd

Det vimlar av ord i böcker. Författare använder sig av ord på olika sätt. Alla författare använder vanliga ord som ”och, när, var och hur”. En del författare hittar på egna ord som Emma Karinsdotter har gjort. Hon har hittat på att farmor är en Sambakung. Hur kommer det sig att farmor är en kung?

Andra ord som Emma Karinsdotter hittat på är:

- Äschsoppa
- Äscha (verb av ovanstående)
- Piratkattska
- Tantsnuskar
- Smuggelugglan
- Ofavoritkaka – (ett o som förändrar ord)
- Stjärnstopp

Uppgift: Vilka de kan vara kan ni klura på under tiden ni lyssnar. Efter högläsningen kan ni diskutera vilka ord som är nya för er. Minns att det inte finns något rätt eller fel. Man får gissa och man får hitta på. Lärarens förhållningssätt är att vara lyhörd för ord som eleverna ger förslag på och även om orden är vanliga för läraren är de nya för eleverna.

Uppgift: De höglästa orden och elevernas skrivande.

Läs ett kapitel högt för eleverna. De får lyssna. Läs kapitlet en gång till. Omläsning är trygg och gör det möjligt att förstå igen. Ge eleverna remsor att skriva ord på. Den här uppgiften kommer ur boken *Stavrätt* (Körling 2020). Du tar ett (liggande)

A4-papper och klipper det i tre remsor. Dessa remsor ska eleverna skriva ord ur boken på. Jag läser i normal läshastighet och eleverna skriver upp de ord de hinner uppfatta. Listorna synliggör ord som kommer ur Livets hårda skola.

Variant på uppgiften

Visa upp ett uppslag på whiteboarden. Be eleverna skriva upp så många ord de vill på sina ordremsor. Som lärare kan du visa hur du gör. Här är mina ord. De är hämtade ur uppslaget på sid. 208-209:

- tipsrunda
- friluftsdag
- springer
- fotspåren
- viftade
- tummen
- snömannen
- luvtröja
- gummistövlar
- coolt
- blyertspenna
- rosetter
- uppknutna
- sjön
- helgen

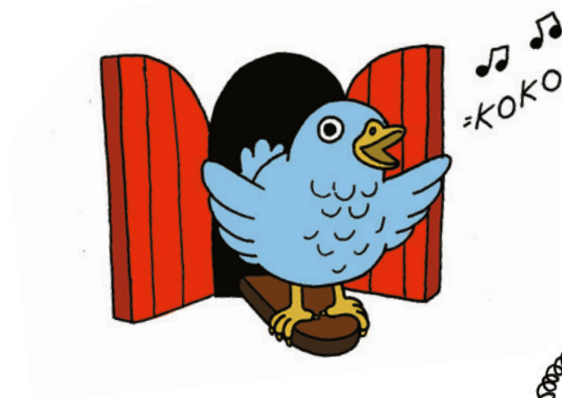

- utskriven
- avlång
- kotte

Låt eleverna se din lista. Be dem fundera över vad de tror att kapitlet handlar om. Vad gör att de tror att de är med skolan i skogen? Låt dem fundera över tre ord som hör ihop. Be dem fundera på ett ord, eller två, som de inte tycker passar in. Om de har förslag på ord de tycker inte passar in be dem argumentera för att just de orden passar in. (Alla de här samtalen gör att de blir mer och mer intresserade av att veta hur det hänger ihop när du ska högläsa för dem).

Eleverna får använda så många ordremsor de vill.

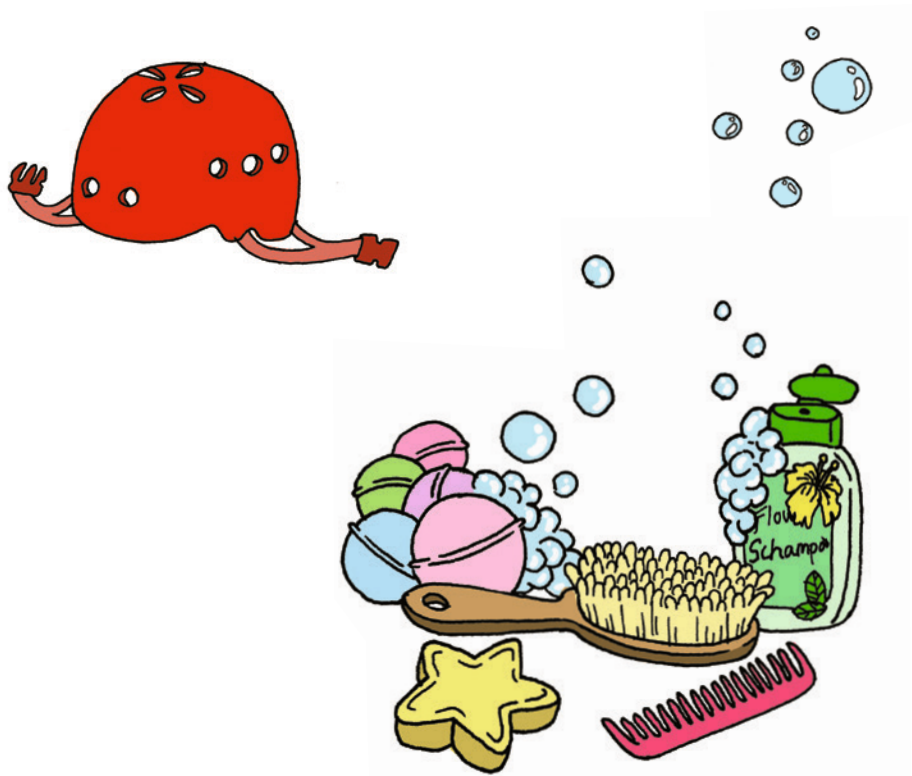

Lärarens förhållningssätt

När du ber eleverna att högläsa de ord de skrivit ner kommer eleverna ha skrivit olika många ord. Minns att det inte är antalet ord som är viktiga utan att eleverna har skrivit ner ord. När eleverna läser dem högt repeteras ord och eleverna får både lyssna och tala. Ni kommer tillsammans att upptäcka att många ord är återkommande och det kan betyda att orden måste betraktas som vanliga. Fråga eleverna om vilka ord de tänker är vanliga knutna till Livets hårda skola.

Det viktiga är att varje elev, oavsett mängd ord, får återge sina ord. Det betyder att alla elever kan vara med och därmed inkluderas i arbetet.

Eleverna kan sedan sitta två och två och jämföra sina listor, låna ord av varandra, korrigera rättningen, diskutera stavning och samtala om sina ord. Då använder eleverna sina ord i ett annat sammanhang. Minns att uppgifterna är både viktiga och roliga.

Fraser/betydelser

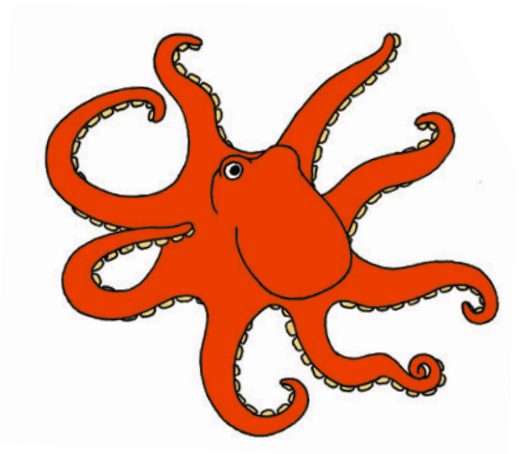
livets hårda skola/fredspipa

Vad betyder "livets hårda skola"? Vi har närmat oss vår förförståelse genom att snabbskissa vad vi tror att det kan vara. När används uttrycket? Varför säger man så? Vad menar man med att livet är en skola? Låt eleverna fundera och tänka.

Det här momentet handlar om att fundera över fraser och meningar. Vad de vill säga, hur författaren formulerar sig och hur vi förstår det vi lyssnar till.

Meningar och funderingar

- En gammal plastpåse (Vad vet vi om plastpåsen? När blir en plastpåse gammal?)
- Och min mage blev alldeles varm och glad. Som en nybakad sockerkaka.
- Man måste göra som läraren säger.
- Låtsas som ingenting
- Oljudet tystnade tvärt.
- Det kan bara betyda en sak.
- Behöver du gå på toaletten? Behöver jag inte. Inte nummer två i alla fall.
- Orättvist
- Sen blev hon som en bläckfisk med åtta armar som ville brottas i badkaret.
- Panga ur sig ordentligt.
- Stup i ett.

Också här kommer vi att förstå sammanhanget när meningarna kommer i boken. Men när vi tittar på dem utan sammanhang. Vad tror vi att de betyder då? Vad menas med att oljudet tystnade tvärt? Hur kan man beskriva det på ett annat sätt. Hur många sätt kan vi berätta om det i vårt klassrum? Minns att en del elever kan komma på nya sätt efter några dagar. Så länge kan man tänka. Lyft fram det viktiga med tanken och kreativiteten.

Skriva

Låna en författarmening och skriv tre egna

Att skriva ofta och olika är ett betydelsefullt inslag i allt vi gör på skolan. Här ska vi låna olika meningar av författaren Emma Karinsdotter och utifrån dem skriva tre egna meningar. Var noggrann och beskriv vad en mening är och hur den ser ut. En mening kan vara olika lång men har en tydlig stor bokstav i inledningen och avslutas med ett skiljetecken. Oftast en punkt, utropstecken eller frågetecken. Men man kan bli avbruten mitt i en men ... och då skriver man tre prickar som synliggör det. Men man avslutar också då med en punkt. Så här ser det ut ...

Som lärare modellerar du hur du gör

Jag väljer den här meningen:

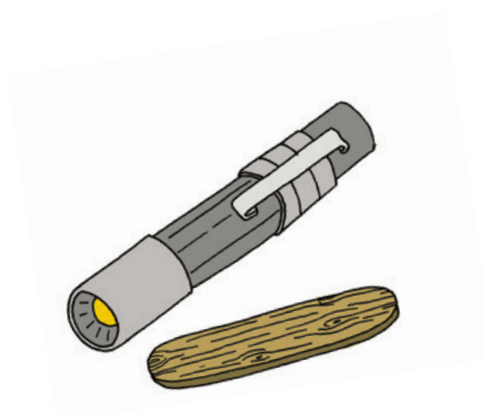
”När hon kom tillbaka rotade hon runt i väskan och plockade upp en liten ficklampa och en träpinne.” (s.140)

Jag skriver en fortsättning:

”Den lilla ficklampan hade hon fått av sin farfar.”

Den mening jag har skrivit av måste jag kontrollera ordentligt. Jag är skyldig Emma Karinsdotter att skriva av korrekt. Därför behöver jag hjälp av någon som kan läsa högt för mig medan jag noga studerar att jag skrivit av alla ord, korrekta ändelser och att jag stavat korrekt. Min egen text får jag skriva som jag vill. Men jag vill gärna läsa upp den eftersom det ger texten ett sammanhang. Alla texter i klassen ska läsas upp. Värdera inte insatsen utan bejaka engagemanget.

Låt varje text bli läsbar. Sätt upp på väggen. Skapa ett läsvänligt klassrum.

Skillnader/likheter

Jämför två lärare och två klassrum

Att återknyta till att börja skolan och minnas sin första skoldag är en del av varje elevs berättelse. Så här är det för Lisbet. Hur vet vi att hon har en fin skolstart? Vad är det som gör att vi kan tro att hon längtat till skolan?

Det var mitt livs första skoldag och en underbar augustimorgon. Solen sken och himlen lyste blå. Högt däruppe gled stora, fluffiga moln. Dom såg ut som popcorn som någon drog över himlen i ett osynligt snöre. Framför oss låg Päronskolan. Det pirrade i mig när jag tittade på den. För strax skulle den bli *min* skola.

Så inleds berättelsen om den andra berättelsen om Lisbet och Sambakungen. Det första mötet med den egna skolan. Men vem är läraren i Päronskolan? Så här beskrivs läraren i Lisbets klass:

Framme vid tavlan stod en vuxen med stort lockigt hår och blommig byxdress. Hon höll på att skriva "on!" i "God Morgon!" när vi klev in i klassrummet.

/.../

Det är jag som är Majlis. Hennes röst lät mjuk som vispad grädde.

/.../

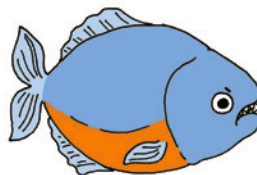
Hon tog min hand sådär som vuxna brukar göra. Handen kändes varm och trygg. Långsamt böjde jag huvudet och mötte hennes blick. Ögonen glittrade. När Majlis log såg man alla tänderna. Men hon såg inte läskig ut, som en varg eller så, utan mest glad och ganska snäll. Så snart vi hälsat började hon

rätta till frisyren stup i ett. Det var som om alla hårstrån på Majlis huvud försökte rymma, medan hon ville hålla dom på plats.

Vilken lärare vill vi ha? Den vanliga läraren i Pärönskolan som undervisar om de där sakerna man måste och får lära sig i skolan? Eller den där läraren som plötsligt dyker upp och gör allt annorlunda, en trollkarl?

En trollkarl som säger att man inte ska räcka upp handen utan tala rakt ut. Någon som frågar vad man ska ha matematiken till. En trollkarl som har en trollstav som trollkarlen kan vifta med och trolld bort eleverna. En trollstav som förvandlar klassrummet till något helt annat och där orden berättar:

- pirayor
- sjön
- djungel
- apspråk
- apor
- sommarregn
- sjön
- sylvassa
- lianerna

En trollkarl som förvandlar klassrummet och låter eleverna hänga i gardinerna.

Jämför illustratören Agnes Jakobssons bilder av klassrummet.

Frågor/samtala om:

- Hur skiljer sig de båda illustrationerna åt?
- Argumentera för både bra och dåligt med de båda klassrummen.
- Vad är ordning för något?
- När fungerar oordning?
- Finns klassrummen på riktigt?
- Vilka är likheterna med vårt klassrum?
- Vad är olikheterna med vårt klassrum?
- Finns det något vi skulle kunna låna till vårt klassrum?
- Varför då?

Skriv: Om det bästa med vårt klassrum.

Skriv: Om klassrummet du inte skulle vilja ha. Hur ser det ut?

Skriv: Om tre saker du vill förbättra, eller ta bort ur ett klassrum. Förklara varför.

Skriv: Om du fick bestämma – hur skulle klassrummet se ut?

Fråga/svar

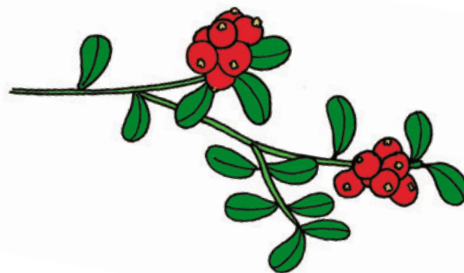
att svara på frågorna i Livets hårda skola

Hur skulle vi svara på samma fråga?

Den här undervisningsidén utvecklade jag tillsammans med mina elever i slutet av 1900-talet. Vi svarade på frågorna ur böckerna. Vi utvecklade därmed vår förmåga att låna ord ur frågorna och ökade därmed vårt muntliga ordförråd samtidigt som vi fick hitta på egna svar. Eleverna har alltid tyckt att det här var roligt och jag är av den åsikten att vi inte ska förstöra undervisning som eleverna uppskattar. Jag håller på så länge det finns intresse i klassen och avslutar oftast när det är som mest roligt. Eleverna ska få behålla sin lust och glädje. Jag skrev om detta i *Undervisningen mellan oss*, 2016, där jag presenterar tanken bakom och hur eleverna har förstått och vad de har fått lära sig.

I Livets hårda skola finns mängder av frågor. Här är några av dem:

- Så det är här du är?
- Lunch?
- Fortsätter vi att leka efter rasten?
- Vad sa hon då?
- Vad gjorde ni igår?

Det här ska vara roligt. Frågorna kommer ur boken. Därför ställer vi dem som finns i boken. Hur vi besvarar dem är upp till oss. Låt samtliga elever svara. Minns att vi kan låna av varandra och härma. Tillåt det. Det är bättre att låna än att vara tyst. Det här gör oss nyfikna på varandras svar. Syftet är att lyssna, härma,

uttala fullständiga meningar, fokusera på frågans innehåll och svara så att man får med de flesta orden ur frågan. Lärarens förhållningssätt är att låta eleverna få pröva, men inte bli korrigerade, de lär sig över tid att delta med utvecklade svar. Som lärare kan du göra en kort paus i högläsningen och låta eleverna svara på en fråga i boken. Upprepa så ofta som möjligt.

Så här kan det se ut. Modella genom att skapa svar.

- Så det är här du är?
- Ja, det är här jag är. (De flesta av orden ur frågan finns i svaret).
- Fortsätter vi att leka efter rasten?
- Nej, vi fortsätter inte att leka efter rasten eftersom vi inte går i samma klass.
- Lunch?
- Jo, det är lunch snart.

Alternativ är att skriva ner tre eller fyra frågor ur boken och låta eleverna besvara dem skriftligt. Minns att det meningsfulla uppstår när elevernas texter också blir upplästa och en del av det som sker i boken.

Illustrationerna

Tacka Agnes Jakobsson för dem!

Livets hårda skola är en illustrerad kapitelbok. Innehållsförteckningen är omsluten av illustrationer. Illustrationerna är i fyrfärg. Det kan man berätta för eleverna. Fyrfärg betyder att alla färger finns. Det handlar om tryckkonsten. Fyrfärg är också dyrare än svartvita bilder. Det kostar mer att göra illustrationerna i färg.

På nästan varje uppslag finns illustrationer. De små illustrationerna kan man härma att rita av. På sidan 67 finns en drake att rita av. Låt eleverna pröva att rita, måla och teckna. På sidan 161 finns en bläckfisk att härma. Och överst på sidan 190 kan man se gröna löv singla ner. Där har illustratören Agnes Jakobsson ritat till små fartstreck. När man visar eleverna dessa brukar de tycka om att göra dem. De skapar rörelser i bilderna.

I berättelsen finns många sidor där illustrationen får en egen sida. Det finns 22 helsidesillustrationer. Illustrationerna är innehållsrika och beskrivande. De är lustiga och bidrar till att göra oss nyfikna. Ett sätt att möta de här illustrationerna på är att låta eleverna arbeta två och två med varje illustration. Uppgiften är då att skriva/berätta:

Vi som arbetar är "namn" och "namn".

Vi ser en röd cykel.

Vi ser en röd hjälm.

Vi ser en blå hjälm.

Vi ser blåa byxor.

Vi ser glasögon.

Vi ser en grön skola.

Vi ser en cykelkorg.

Vi ser ...

Presentera det för klassen och bjud in klasskamraterna att se mer. Då gör man ett arbete med illustrationerna som också möjliggör för eleverna att visa vad de har upptäckt men också att de andra klasskamraterna får hjälpa till att upptäcka.

Avslutningsvis

MINNS ATT BOKEN är en berättelse som eleverna får tillgång till via dig. Värdera inte innehållet utan ge ut innehållet till eleverna. Du ska verka varmt saklig. Du ska främja elevernas språk på ett rikt och nyanserat sätt. Det gör du om du främjar högläsningen, uppmuntrar talet, aktiverar skrivandet och ser till att elevernas texter också blir höglästa och delade i klassrummet. Namnge författaren och illustratören. De är källan till boken. Minns att skönlitteratur får oss att tänka, känna och fantisera. Minns att orden fyller på ordförrådet. Minns att grammatiken kommer naturligt ur boken. Högläs och dela läsoplevelsen.

Källor: Anne-Marie Körling

- Den meningsfulla högläsningen, Natur och Kultur, 2012.
- Stavrätt, Gothia Förlag, 2020.
- Textsamtal och bildpromenader, Lärarförlaget, 2017.
- Undervisningen mellan oss, Lärarförlaget, 2015.

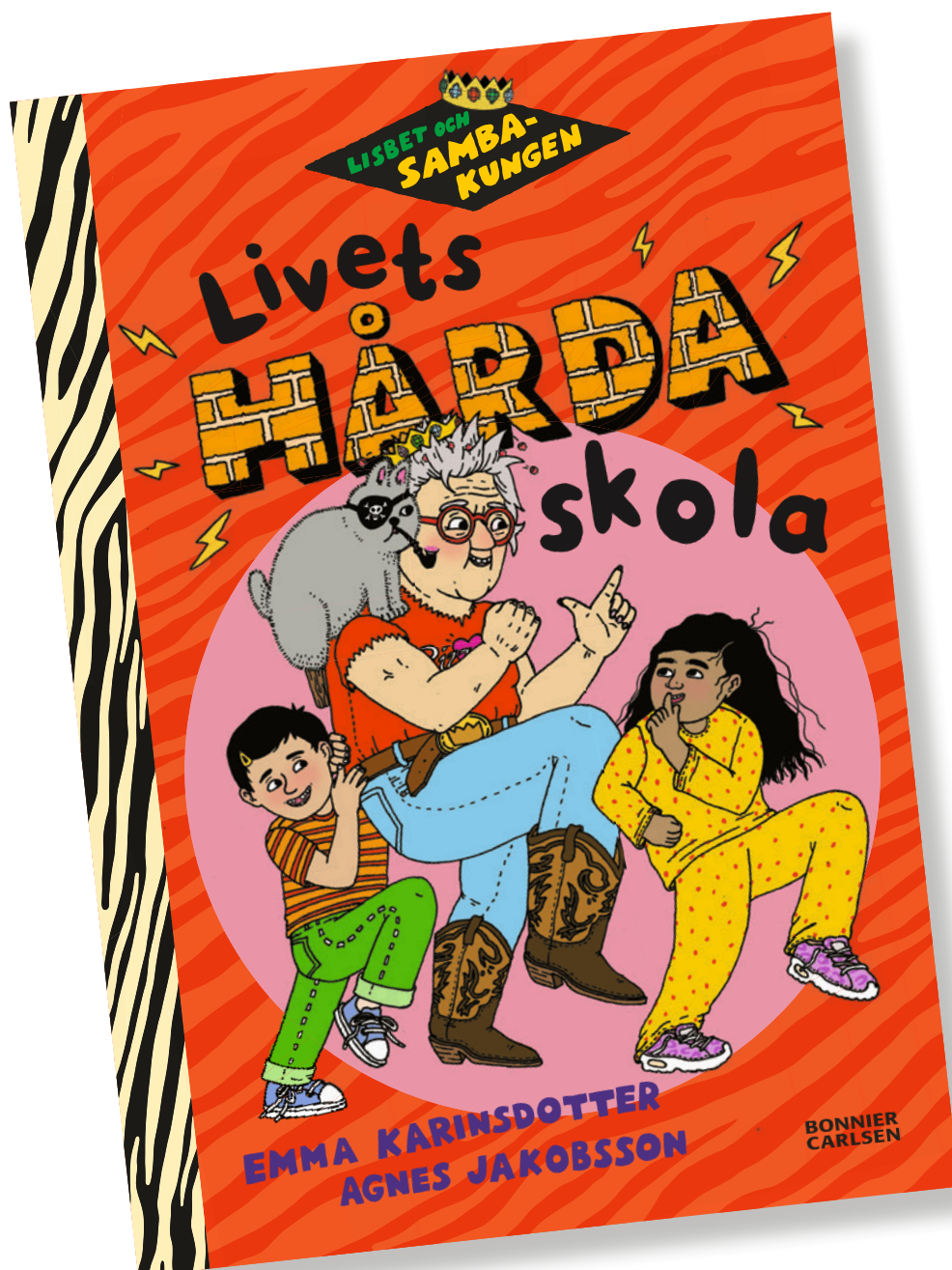
Foto: Kristian Bengtsson

Foto: Julia Lindén

Lisbet och Sambakungen: Livets hårda skola är skriven av EMMA KARINSDOTTER, en ny stjärna på humorhimlen. För illustrationerna, som sjuder av liv och humor, står serietecknaren AGNES JAKOBSSON.

Lärrarhandledningen är författad av Anne-Marie Körling, 2020,
och formgiven av Anna Paladino.

Illustrationerna är gjorda av Agnes Jakobsson, ur boken
Lisbet och Sambakungen: Livets hårda skola.

Lisbet och Sambakungen: Livets hårda skola är skriven av Emma Karinsdotter
och illustrerad av Agnes Jakobsson.

ISBN 9789178038909

Utgiven av Bonnier Carlsen, 2020.
www.bonniercarlsen.se